بسم الله الرحمن الرحيم

ناباروری در نظام سلامت
(خدمات سطح یک)

فائزه غفوری، دکترای بهداشت باروری
اداره جوانی جمعیت، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

فهرست مطالب

1 سطوح ارائه خدمات ناباروری

سطح بندی خدمات ناباروری

2 گروه هدف و خدمات سطح یک

خدمات سطح یک

3 گروه هدف و خدمات بهورز / مراقب سلامت و ارجاعات

خدمات سطح یک
بهورز / مراقب سلامت

4 گروه هدف و خدمات پزشک / ماما و ارجاعات

خدمات سطح یک
پزشک / ماما

سطوح ارائه خدمات ناباروری

معاونت بهداشت
Deputy of Health

سطح بندی خدمات ناباروری

خدمات سطح یک ناباروری

خدمات سطح یک

پیشگیری

گروه هدف:
کلیه افراد سالم

تشخیص بهنگام

گروه هدف:
دختران مجرد
زنان متاهل و همسران

- زوجین در شرف ازدواج در کلاس های آموزش هنگام ازدواج
- زنان در هنگام دریافت خدمت آموزش/ مشاوره فرزندآوری
- زنان در هنگام دریافت مراقبت های پیش از بارداری
- دختران مقطع متوسطه در آموزش بهداشت مدارس
- پسران مقطع متوسطه با توزیع پمفلت و کتابچه های آموزشی در مدارس

ارائه دهندگان خدمت سطح یک

بهورز / مراقب سلامت

بهورز زن، مراقب سلامت

پزشک / ماما مراقب

ماما مراقب، مامای بیمه روستایی، پزشک زن، پزشک مرد

سایر

کارشناس تغذیه، کارشناس سلامت روان و ...

خدمات سطح یک ناباروری

بهورز / مراقب سلامت

معاونت بهداشت
Deputy of Health

معیارهای ارائه خدمت در سطح یک_ بهورز / مراقب سلامت

کلیه دختران/ زنان سنین باروری که به واحدهای ارائه دهنده خدمت مراجعه نموده اند، توسط بهورز/ مراقب سلامت ارزیابی شده که زنان با حداقل یکی از معیارهای ذیل واجد شرایط ارزیابی از نظر باروری می باشند:

۱) خانم با سن کمتر از ۳۵ سال که علیرغم حداقل یکسال اقدام برای بارداری، باردار نشده است.
۲) خانم با سن ۳۵ سال یا بیشتر که علیرغم حداقل شش ماه اقدام برای بارداری، باردار نشده است.
۳) خانم متاهل با سن ۳۷ سال یا بیشتر بدون فرزند یا خواهان فرزند
۴) خانم بدون سابقه بارداری کمتر از ۳۵ سالی که حداقل یکسال از زمان ازدواج فعلی ایشان گذشته باشد. فارغ از اینکه اقدام به بارداری کرده یا نکرده باشد.
۵) خانم بدون سابقه بارداری ۳۵ سال یا بیشتری که حداقل شش ماه از زمان ازدواج فعلی ایشان گذشته باشد. فارغ از اینکه اقدام به بارداری کرده یا نکرده باشد
۶) خانم با سابقه سندرم تخمدان پلی کیستیک یا اندومتریوز یا سابقه سقط مکرر یا سابقه فامیلی نارسایی زودرس تخمدان یا سابقه استفاده از روش های کمک باروری/ اقدامات درمانی ناباروری باشد
۷) خانم مجردی که دو سال یا بیشتر از سن منارک وی گذشته باشد.

زنان خواهان فرزند و (۱) با سن بالای ۳۹ سال یا (۲) سابقه هیسترکتومی/ سابقه توبکتومی/ سابقه وازکتومی همسر یا (۳) سابقه ناباروری بیش از ۴ سال به پزشک جهت نشان دار کردن و ارجاع به مراکز درمان ناباروری سطح سه ارجاع می شوند.

ارزیابی اولیه زنان متاهل

ارزیابی
<u>تشکیل پرونده/ به روز رسانی پرونده</u> بررسی وضعیت سلامت باروری مراجعه کننده، <u>سوال کنید:</u> سن زن و شوهر، شغل زن و شوهر، مدت ازدواج، سوابق ازدواج فعلی و قبلی، سن آخرین فرزند، سن خانم در زمان بارداری، تاریخچه بارداری در این ازدواج (تعداد زایمان، سقط، تعداد فرزند زنده)، مدت زمان اقدام به بارداری، مدت تقریبی زمان طول کشیده برای باردار شدن <u>بررسی کنید:</u> سابقه استفاده از روش های جلوگیری از بارداری مواجهات شغلی مخاطره آمیز باروری در زن و یا همسر، سابقه استفاده از سیگار، قلیان، الکل، مواد دخانی، تستوسترون و داروهای بدنسازی در زن و شوهر سابقه یائسگی قبل از ۴۰ سالگی در خانواده، سابقه ناباروری در خود و خانواده، سابقه استفاده از روش های کمک باروری/ اقدامات درمانی ناباروری سوال از اختلالات خونریزی قاعدگی و دیسمنوره پیشرونده، دفع ادرار یا مدفوع با درد یا همراه با خون و درد هنگام نزدیکی (در عملکرد قاعدگی خانم، چند سیکل اخیر در نظر گرفته شود) <u>معاینه کنید:</u> شاخص توده بدنی، نسبت دور کمر به دور باسن رشد موهای زائد (هیرسوتیسم)، آکنه، طاسی مردانه <u>توصیه کنید:</u> در مراجعین با عدم اقدام به بارداری: توصیه به بارداری و فرزندآوری، آموزش عوارض روش های جلوگیری از بارداری بر تاخیر در بارداری، بیان اثرات جبران ناپذیر افزایش سن و بروز برخی بیماری ها نظیر یائسگی زودرس در زنان و مشکلات سلامتی در مردان بر قدرت باروری

گروه بندی و اقدام

نتیجه ارزیابی	طبقه بندی	اقدام توصیه، اقدامات درمانی، ارجاع، پیگیری
<u>خواهان فرزند و دارای یک یا چند عامل از عوامل زیر:</u> • زنان با سن بالای ۳۹ سال • با سابقه هیسترکتومی/ سابقه توبکتومی/ سابقه وازکتومی همسر • سابقه ناباروری بیش از ۴ سال	ارجاع مستقیم به سطح ۳	• ارایه آموزش های لازم در صورت وجود عوامل مستعد کننده • ارجاع به پزشک جهت نشان دار کردن و ارجاع به سطح سه • پیگیری یک ماه بعد
<u>دارای یک یا چند عامل از عوامل زیر:</u> • سن زیر ۳۵ سال و عدم بارداری پس از یکسال اقدام به بارداری • سن ۳۵ سال یا بالاتر و عدم بارداری پس از ۶ ماه اقدام به بارداری • سن ۳۷ سال یا بالاتر بدون فرزند یا خواهان فرزند • سابقه استفاده از روش های کمک باروری/ اقدامات درمانی ناباروری • سابقه سقط مکرر • سابقه فامیلی نارسایی زودرس تخمدان (یائسگی قبل از سن ۴۰ سالگی)	مشکوک به ناباروری	• ارایه آموزش های لازم در صورت وجود عوامل مستعد کننده • ارجاع به پزشک یا ماما مراقب با توصیه به مراجعه زوج • پیگیری یک ماه بعد
<u>وجود دو علامت از علایم و نشانه ها :</u> • بی نظمی قاعدگی یا فاصله بین قاعدگی ۳۵ روز و بیشتر یا کمتر از ۲۱ روز • عدم قاعدگی بیش از شش ماه • نمایه توده بدنی مساوی یا بیش از ۲۵ • علائم هیپرآندروژنیسم (رشد موهای زاید در بدن، آکنه، طاسی مردانه)	نیازمند بررسی از نظر علل شایع ناباروری	• آموزش در خصوص تاثیر سندرم تخمدان پلی کیستیک و اندومتریوز بر باروری و اصلاح سبک زندگی (با در نظر داشتن آموزه های طب ایرانی) • ارایه بسته آموزشی (در صورت نیاز) • ارجاع به پزشک یا ماما مراقب و توصیه به مراجعه زوج • پیگیری سه ماه بعد
<u>دارای یک یا چند عامل از عوامل زیر:</u> • عدم فرزندآوری پس از گذشت حداقل یکسال از ازدواج • مصرف سیگار/ قلیان/ الکل/ مواد مخدر/ داروهای بدنسازی/ هورمون تستوسترون در خود یا همسر • شغل اثرگذار بر باروری در خود یا همسر • نمایه توده بدنی کمتر از ۱۹ یا مساوی یا بیش از ۲۵	دارای عامل مستعدکننده ناباروری	• آموزش در زمینه تاثیر عامل مستعد کننده بر باروری و راه های کاهش آن • آموزش فرد در مورد فوائد بارداری و فرزندآوری • ارائه بسته آموزشی (در صورت نیاز) • پیگیری شش ماه بعد
طبیعی بودن همه موارد فوق	بدون مشکل	• آموزش سبک زندگی و تغذیه در باروری (با در نظر داشتن آموزه های طب ایرانی) • آموزش عوارض روش های جلوگیری از بارداری و سقط عمدی جنین، عواقب تاخیر در فرزندآوری و افزایش فاصله بین موالید • پیگیری یکسال بعد

ارزیابی اولیه دختران مجرد

ارزیابی
تشکیل پرونده / به روز رسانی پرونده
بررسی وضعیت سلامت باروری مراجعه کننده،
سوال کنید:
سن خانم، سن منارک
بررسی کنید:
سوال از اختلالات خونریزی قاعدگی و دیسمنوره پیشرونده،
سوال از دفع ادرار یا مدفوع با درد یا همراه با خون
(در عملکرد قاعدگی دختر خانم، چند سیکل اخیر در نظر گرفته شود)
معاینه کنید:
شاخص توده بدنی
رشد موهای زائد (هیرسوتیسم)، آکنه، طاسی مردانه
نسبت دور کمر به دور باسن

گروه بندی و اقدام

نتیجه ارزیابی	طبقه بندی	اقدام توصیه، اقدامات درمانی، ارجاع، پیگیری
وجود دو علامت از علایم و نشانه ها : • بی نظمی قاعدگی یا فاصله بین قاعدگی ۳۵ روز و بیشتر یا کمتر از ۲۱ روز • عدم قاعدگی بیش از شش ماه • نمایه توده بدنی مساوی یا بیش از ۲۵ یا نسبت دور کمر به دور باسن بیشتر از ۸۵/۰ • علائم هیپرآندروژنیسم (رشد موهای زاید در بدن، آکنه، طاسی مردانه) **و یا** **وجود دو علامت از علائم و نشانه ها :** • دیسمنوره شدید و پیشرونده • دفع ادرار، مدفوع دردناک یا همراه با خون • لکه بینی یا خونریزی بین قاعدگی • حجم زیاد خونریزی با دفع لخته	نیازمند بررسی از نظر علل شایع ناباروری	• آموزش در خصوص تاثیر سندرم تخمدان پلی کیستیک و اندومتریوز بر باروری و اصلاح سبک زندگی (با در نظر داشتن آموزه های طب ایرانی) • ارایه بسته آموزشی (در صورت نیاز) • ارجاع به پزشک یا ماما مراقب • پیگیری سه ماه بعد
دارای یک یا چند عامل از عوامل زیر: • مصرف سیگار/ قلیان/ الکل/ مواد مخدر/ داروهای بدنسازی/ هورمون تستوسترون • شغل اثرگذار بر باروری • نمایه توده بدنی کمتر از ۱۹ یا مساوی یا بیش از ۲۵	دارای عامل مستعدکننده ناباروری	• آموزش در زمینه تاثیر عامل مستعد کننده بر باروری و راه های کاهش آن • آموزش فرد در مورد فوائد بارداری و فرزندآوری • ارائه بسته آموزشی (در صورت نیاز) • پیگیری شش ماه بعد
طبیعی بودن همه موارد فوق	بدون مشکل	• آموزش سبک زندگی و تغذیه در باروری (با در نظر داشتن آموزه های طب ایرانی) • پیگیری یکسال بعد

معاونت بهداشت
Deputy of Health

فلوچارت ارائه خدمت ناباروری_ بهورز / مراقب سلامت

موارد نیازمند ارجاع به پزشک/ ماما

۱) زنان متاهل مشکوک به ناباروری (سن زیر ۳۵ سال و عدم بارداری پس از یکسال اقدام به بارداری، سن ۳۵ سال یا بالاتر با عدم بارداری پس از شش ماه اقدام به بارداری، سن ۳۷ سال یا بالاتر بدون فرزند یا خواهان فرزند، سابقه استفاده از روش های کمک باروری/ اقدامات درمانی ناباروری، سابقه سقط مکرر/ سابقه فامیلی نارسایی زودرس تخمدان_یائسگی قبل از سن ۴۰ سالگی)

۲) زنان متاهل و دختران مجرد نیازمند بررسی از نظر علل شایع ناباروری

۳) زنان خواهان فرزند و (۱) با سن بالای ۳۹ سال یا (۲) سابقه هیسترکتومی/ سابقه توبکتومی/ سابقه وازکتومی همسر یا (۳) سابقه ناباروری بیش از ۴ سال به پزشک جهت نشان دار کردن و ارجاع به مراکز درمان ناباروری سطح ۳ ارجاع می شوند.

توصیه می گردد زنان متاهل همراه با همسران شان به پزشک یا ماما مراقب مراجعه نمایند. همچنین تاکید می شود در صورتی که فرد سابقه درمان ناباروری دارد خلاصه پرونده وی جهت بررسی توسط پزشک یا ماما مراقب همراه باشد.

خدمات سطح یک ناباروری

پزشک / ماما

معاونت بهداشت
Deputy of Health

معیارهای ارائه خدمت در سطح یک_ پزشک/ ماما مراقب

افراد زیر توسط پزشک یا ماما مراقب مورد بررسی بیشتر از نظر ناباروری قرار می گیرند:

۱) دو گروه افرادی که از سوی بهورز/ مراقب سلامت برای ارزیابی بیشتر از نظر مشکلات باروری/ ناباروری ارجاع شده اند و یک گروه افرادی که برای نشان دار کردن و ارجاع به سطح سه ارجاع شده اند.

۲) زنان متاهل کمتر از ۳۵ سال که پس از یکسال و ۳۵ سال و بالاتر که پس از شش ماه از دریافت مراقبت های پیش از بارداری، هنوز باردار نشده اند.

۳) مردان مراجعه کننده با شکایت از مشکلات باروری (مراجعه مستقیم)

توجه شود که زنان توسط پزشک زن/ ماما مراقب و همسران آنها توسط پزشک مرد ارزیابی خواهند شد.

ارزیابی تکمیلی زنان متاهل

ارزیابی
بررسی پرونده و آشنایی با وضعیت سلامت **باروری خانم:** ***سوال کنید:*** علائم و نشانه ها، سوابق بیماری، تاریخچه دارویی، تاریخچه جراحی شکم و لگن، سابقه شیمی درمانی و پرتودرمانی **بررسی کنید:** ارزیابی عملکرد قاعدگی، ارزیابی سلامت زناشویی **اندازه گیری کنید:** فشارخون شاخص توده بدنی نسبت دور کمر به دور باسن **معاینه کنید:** پوست (آکانتوزیس نیگریکانس) پرمویی، آکنه، طاسی مردانه امتیازدهی هیرسوتیسم معاینه پستان، تیروئید معاینه لگن (ولو، واژن، رحم، ضمائم رحمی، سرویکس) پاپ اسمیر در صورت نیاز **توجه کنید:** چنانچه در ارزیابی توسط بهورز/ مراقب سلامت، فرد سابقه دریافت درمان های ناباروری را داشته باشد لازم است از وی خواسته شود که پرونده یا خلاصه پرونده خود را همراه داشته باشد. در صورت نیاز به درخواست آزمایش، نحوه انجام آن برای مراجع توضیح داده شود.

گروه بندی و اقدام

نتیجه ارزیابی	طبقه بندی	اقدام توصیه، اقدامات درمانی، ارجاع، پیگیری
خانم خواهان فرزند و دارا بودن یک یا چند عامل از عوامل زیر: • زنان با سن بالای ۳۹ سال • با سابقه هیسترکتومی/ سابقه توبکتومی/ سابقه وازکتومی همسر • سابقه ناباروری بیش از ۴ سال	ارجاع مستقیم به سطح ۳	• نشان دار کردن و ارجاع به سطح ۳ توسط پزشک
غیرطبیعی بودن نتیجه ارزیابی (علایم و نشانه ها، سوابق بیماری، تاریخچه دارویی، سابقه جراحی، معاینه بالینی) **طبیعی بودن نتیجه ارزیابی و دارا بودن یک یا چند عامل از عوامل زیر:** • سن زیر ۳۵ سال و عدم بارداری پس از یکسال اقدام به بارداری • سن ۳۵ سال و بالاتر و عدم بارداری پس از ۶ ماه اقدام به بارداری • سن ۳۷ سال یا بالاتر بدون فرزند یا خواهان فرزند • سابقه استفاده از روش های کمک باروری/ اقدامات درمانی ناباروری • سابقه فامیلی نارسایی زودرس تخمدان (یائسگی قبل از سن ۴۰ سالگی) • سابقه سقط مکرر	مشکوک به علل زنانه ناباروری	• درخواست **TSH، CBC-diff، BUN، Cr، BG Rh، FBS، FSH** روز سوم قاعدگی، **Prolactin**، درخواست **Vit D، Rubella Ab** • درخواست سونوگرافی بررسی تخمدان و رحم • درخواست سونوگرافی یا ماموگرافی پستان و انجام پاپ اسمیر در صورت نیاز طبق بسته خدمت گروه های سنی • بررسی و درمان اختلال تیروئید طبق بسته خدمت گروه های سنی • بررسی و درمان عفونت های تناسلی طبق بسته خدمتی گروه های سنی • نشان دار کردن بیمار[۳] توسط پزشک • ارجاع به مرکز درمان ناباروری سطح دو • پسخوراند به بهورز / مراقب سلامت • پیگیری یک ماه بعد
وجود اولیگومنوره و علائم هیپرآندروژنسم و غیرطبیعی بودن نتیجه ارزیابی: **تاریخچه قاعدگی:** اختلال در قاعدگی ها **سوابق بیماری:** سابقه سندرم تخمدان پلی کیستیک، سابقه دیابت در خود یا خانواده **معاینه بالینی:** هیرسوتیسم یا ریزش موی مردانه، آکنه، آکانتوزیس نیگریکانس، نمایه توده بدنی ۲۵ و بیشتر، نسبت دورکمر به دور باسن > ۰/۸۵	مشکوک به سندرم تخمدان پلی کیستیک	• مشاوره اصلاح سبک زندگی، روش های کاهش وزن (با در نظر داشتن آموزه های طب ایرانی) • ارجاع به کارشناس تغذیه جهت کاهش وزن • درخواست سونوگرافی بررسی تخمدان و رحم، **OGTT**، تری گلیسرید، کلسترول **HDL** و **LDL، TSH، Prolactin** • درخواست سونوگرافی یا ماموگرافی پستان و انجام پاپ اسمیر در صورت نیاز طبق بسته خدمت گروه سنی • ارجاع به مرکز درمان ناباروری سطح دو پس از دریافت و بررسی نتیجه سونو و آزمایشات • پسخوراند به بهورز / مراقب سلامت • پیگیری یک ماه بعد
وجود دو علامت از علایم و نشانه های اندومتریوز و غیرطبیعی بودن نتیجه ارزیابی: **علائم و نشانه ها:** درد لگنی، دیسمنوره پیشرونده که فعالیت روزانه یا کیفیت زندگی را تحت تاثیر قرار دهد، درد لگنی مزمن، علایم دوره ای هنگام دفع ادرار درد یا دفع خون، علایم دوره ای گوارشی به ویژه حرکات دردناک روده، دیسپارونیا، علایم گوارشی (درد، سیری زودرس، حالت تهوع و استفراغ، نفخ و اتساع شکمی)، **سوابق بیماری:** سابقه اندومتریوز در خود یا خانواده، سابقه مشکلات باروری/ ناباروری، سابقه کیست تخمدانی طولانی مدت **تاریخچه قاعدگی:** با یا بدون اختلال قاعدگی (لکه بینی قبل از قاعدگی، هایپرمنوره، قاعدگی های سنگین با طول مدت افزایش یافته، سیکل های قاعدگی کوتاه مدت)، **معاینه بالینی:** سختی کلدوساک، ندولاریته رباط رحمی خاجی، کاهش تحرک تخمدانها و لوله های فالوپ، تورم دردناک دیواره رکتوواژینال، حرکت دردناک سرویکس (**CMT**)	مشکوک به اندومتریوز	• مشاوره اصلاح سبک زندگی، مشاوره باروری و فرزندآوری در اولین فرصت، آموزش روش های کاهش دیسمنوره و دیسپارونیا (با در نظر داشتن آموزه های طب ایرانی) • ارجاع به مرکز درمان ناباروری سطح دو • در موارد پیشرفته اندومتریوزیز ، ارجاع به مرکز درمان ناباروری سطح سه توسط پزشک • پسخوراند به بهورز/ مراقب سلامت • پیگیری یک ماه بعد
• نداشتن رابطه واژینال با همسر در طی سه ماهه اخیر • داشتن مقاربت با همسر کمتر از ۳-۲ بار در هفته • استفاده از لوبریکانت در مقاربت ها • ابراز شکایت از مشکل جنسی • درد لگنی و ترشحات واژینال چرکی غیر طبیعی	نیازمند به آموزش سلامت باروری و بهداشت زناشویی	• ارائه آموزش های سلامت باروری و بهداشت زناشویی مبتنی بر مشکل • درمان عفونت های کلامیدیایی و تریکومونایی و ... در زوجین در هر نوبت عفونت، مطابق با بسته خدمت گروه های سنی
طبیعی بودن همه موارد فوق	بدون مشکل	• آموزش سبک زندگی و تغذیه در باروری (با در نظر داشتن آموزه های طب ایرانی) • آموزش عوارض روش های جلوگیری از بارداری و سقط عمدی جنین، عواقب تاخیر در فرزندآوری و افزایش فاصله بین موالید • پیگیری یکسال بعد

ارزیابی تکمیلی دختران مجرد

ارزیابی
بررسی پرونده و آشنایی با وضعیت سلامت باروری خانم: **سوال کنید:** علائم و نشانه ها، سوابق بیماری، تاریخچه دارویی، تاریخچه جراحی شکم و لگن، سابقه شیمی درمانی و پرتودرمانی **بررسی کنید:** ارزیابی عملکرد قاعدگی **اندازه گیری کنید:** فشارخون شاخص توده بدنی نسبت دور کمر به دور باسن **معاینه کنید:** پوست (آکانتوزیس نیگریکانس) پرمویی، آکنه، طاسی مردانه امتیازدهی هیرسوتیسم معاینه پستان، تیروئید **توجه کنید:** چنانچه در ارزیابی توسط بهورز/ مراقب سلامت، فرد سابقه دریافت درمان های ناباروری را داشته باشد لازم است از وی خواسته شود که پرونده یا خلاصه پرونده خود را همراه داشته باشد. در صورت نیاز به درخواست آزمایش، نحوه انجام آن برای مراجع توضیح داده شود.

گروه بندی و اقدام

نتیجه ارزیابی	طبقه بندی	اقدام توصیه، اقدامات درمانی، ارجاع، پیگیری
وجود اولیگومنوره و علائم هیپرآندروژنسم و غیرطبیعی بودن نتیجه ارزیابی: **تاریخچه قاعدگی:** اختلال در قاعدگی ها **سوابق بیماری:** سابقه سندرم تخمدان پلی کیستیک، سابقه دیابت **معاینه بالینی:** هیرسوتیسم یا ریزش موی مردانه، آکنه، آکانتوزیس نیگریکانس، نمایه توده بدنی ۲۵ و بیشتر، نسبت دورکمر به دور باسن > ۰/۸۵	مشکوک به سندرم تخمدان پلی کیستیک	• مشاوره اصلاح سبک زندگی، روش های کاهش وزن (با در نظر داشتن آموزه های طب ایرانی) • ارجاع به کارشناس تغذیه • درخواست سونوگرافی بررسی تخمدان و رحم، OGTT، تری گلیسرید، کلسترول HDL، LDL ، TSH ، Prolactin • ارجاع به متخصص زنان و طب ایرانی پس از دریافت و بررسی نتیجه آزمایش و سونوگرافی • پسخوراند به بهورز/ مراقب سلامت • پیگیری سه ماه بعد
وجود دو علامت از علایم و نشانه های اندومتریوز و غیرطبیعی بودن نتیجه ارزیابی: **علائم و نشانه ها:** درد لگنی، دیسمنوره پیشرونده که فعالیت روزانه یا کیفیت زندگی را تحت تاثیر قرار دهد)، درد لگنی مزمن، علایم دوره ای هنگام دفع ادرار درد یا دفع خون، علایم دوره ای گوارشی به ویژه حرکات دردناک روده، دیسپارونیا (طبق اظهار خود دختر خانم)، علایم گوارشی (درد، سیری زودرس، حالت تهوع و استفراغ، نفخ و اتساع شکمی)، **سوابق بیماری:** سابقه اندومتریوز در خود یا خانواده، سابقه مشکلات باروری/ ناباروری، سابقه کیست تخمدانی طولانی مدت **تاریخچه قاعدگی:** با یا بدون اختلال قاعدگی (لکه بینی قبل از قاعدگی، هایپرمنوره، قاعدگی های سنگین با طول مدت افزایش یافته، سیکل های قاعدگی کوتاه مدت)	مشکوک به اندومتریوز	• مشاوره اصلاح سبک زندگی، مشاوره ازدواج بهنگام، آموزش روش های کاهش دیسمنوره (با در نظر داشتن آموزه های طب ایرانی) • ارجاع به متخصص زنان و طب ایرانی • پسخوراند به بهورز / مراقب سلامت • پیگیری سه ماه بعد
طبیعی بودن همه موارد فوق	بدون مشکل	• آموزش سبک زندگی و تغذیه در باروری (با در نظر داشتن آموزه های طب ایرانی) • پیگیری یکسال بعد

فلوچارت ارائه خدمت ناباروری- پزشک زن/ ماما

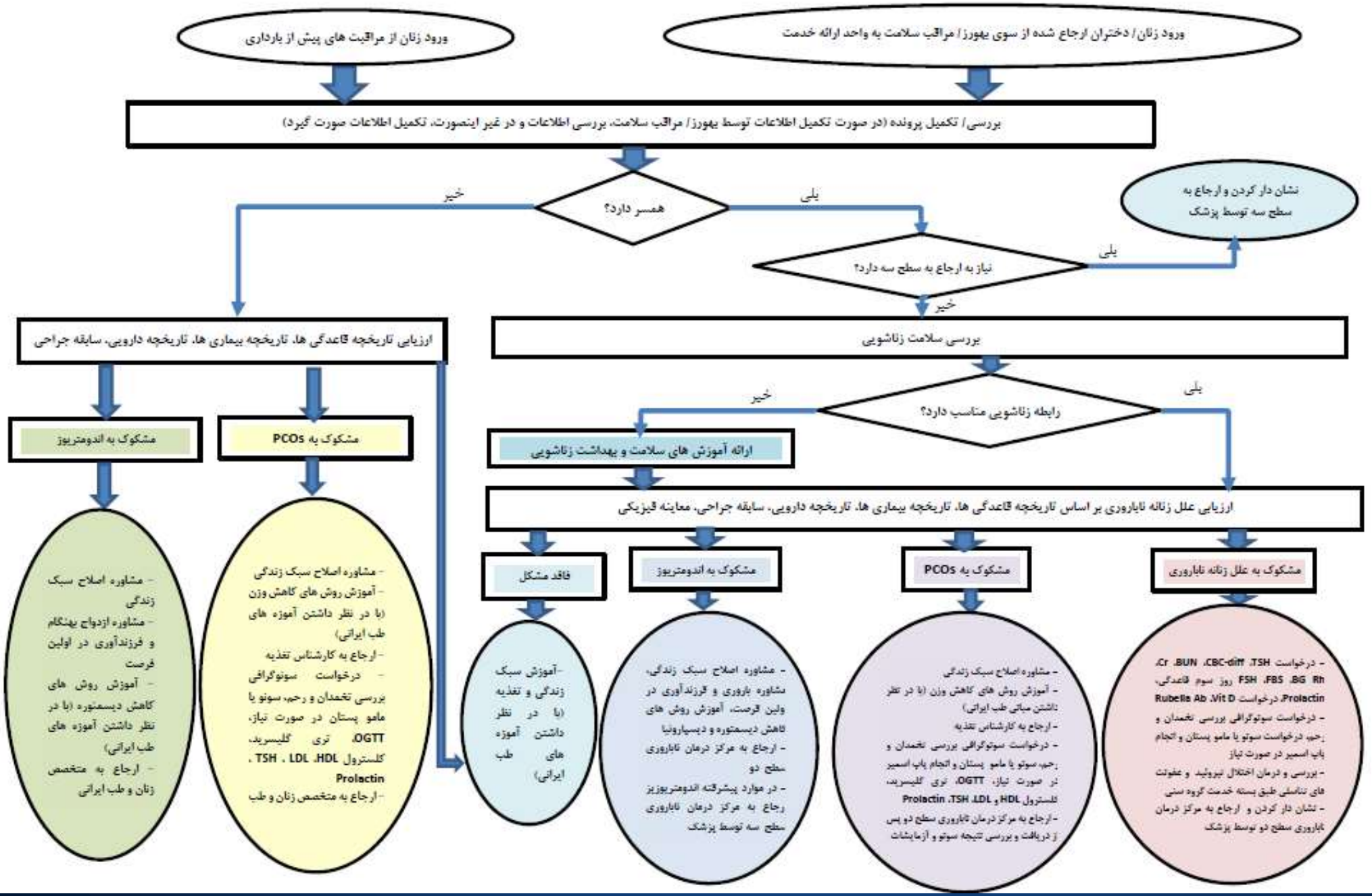

خدمات سطح یک ناباروری

پزشک مرد

ارزیابی تکمیلی مردان

ارزیابی
بررسی پرونده و آشنایی با وضعت سلامت باروری مرد: ***سوال کنید:*** علائم و نشانه ها، سوابق بیماری، تاریخچه دارویی، تاریخچه جراحی شکم و لگن، سابقه شیمی درمانی و پرتودرمانی، شغل **بررسی کنید:** عوامل مستعدکننده ناباروری در مردان (مواجهات شغلی مخاطره آمیز باروری، سابقه استفاده از سیگار، قلیان، الکل، مواد دخانی، تستوسترون و داروهای بدنسازی، مواجهات محیطی و شیمیایی مخاطره آمیز باروری ارزیابی زناشویی **اندازه گیری کنید:** فشارخون شاخص توده بدنی، نسبت دور کمر به دور باسن **معاینه کنید:** بررسی آناتومی، معاینه تیروئید پنیس، بیضه (محل، قوام، درد)، اسکلروتوم (تورم) معاینه واریکوسل **توجه کنید:** چنانچه در ارزیابی توسط بهورز/ مراقب سلامت، فرد سابقه دریافت درمان های ناباروری را داشته باشد لازم است از وی خواسته شود که پرونده یا خلاصه پرونده خود را همراه داشته باشد.

گروه بندی و اقدام

نتیجه ارزیابی	طبقه بندی	اقدام توصیه، اقدامات درمانی، ارجاع، پیگیری
غیرطبیعی بودن نتیجه ارزیابی مرد و دارای یک یا چند عامل از عوامل زیر: • همسر با سن زیر ۳۵ سال و عدم بارداری پس از یکسال اقدام به بارداری • همسر با سن ۳۵ سال یا بالاتر و عدم بارداری پس از ۶ ماه اقدام به بارداری • همسر با سن ۳۷ سال یا بالاتر بدون فرزند یا خواهان فرزند	غیرطبیعی بودن نتیجه ارزیابی و عدم بارداری همسر (مشکوک به علل مردانه ناباروری)	• نشان دار کردن و ارجاع به مرکز درمان ناباروری سطح ۲ • پسخوراند به بهورز / مراقب سلامت • پیگیری یک ماه بعد
سوابق بیماری: دیابت، سیروز، نارسایی کلیوی، فشارخون مزمن، سابقه سیستیک فیبروزیس (CF)، شرایط نورولوزیک نظیر صدمه نخاعی، عفونت های مقاربتی/ تناسلی راجعه، درد در بیضه یا اسکروتوم، ارکیت بعد از اوریون، اختلال آناتومیک دستگاه تناسلی، صدمه به بیضه ها نیازمند بستری در بیمارستان، واریکوسل یکطرفه یا دوطرفه **تاریخچه دارویی:** مصرف داروهای موثر بر باروری (سولفاسالازین، متوتروکسات، نیتروفورانتوئین، آلوپورینول، کلشی سین، بتابلوکرها، کلسیم بلاکرها، تستوسترون، استروییدهای آنابولیک، ضد افسردگی های SSRI، سرترالین فیناسترایید، اسپیرونولاکتون، سایمتیدین) سابقه شیمی درمانی یا پرتودرمانی **تاریخچه جراحی:** جراحی بیضه، سابقه وازکتومی، عمل جراحی واریکوسل، جراحی فتق، جراحی مثانه، جراحی پروستات، جراحی دستگاه تناسلی به دلیل مشکلات آناتومیک **معاینه بالینی:** مشکل آناتومیک، فتق، واریکوسل یکطرفه یا دوطرفه، معاینه (پروستات، بیضه، پنیس، اسکلروتوم) غیرطبیعی	غیر طبیعی بودن نتیجه ارزیابی	• آموزش فرزندآوری به موقع و کاهش فاصله بین موالید • آموزش در خصوص عوامل تاثیر گذار بر باروری مردان و راه های افزایش قدرت باروری مردان (با در نظر داشتن آموزه های طب ایرانی) • ارجاع به مرکز درمان ناباروری سطح ۲ • پیگیری سه ماه بعد
دارای یک یا چند عامل از عوامل زیر: • عدم فرزندآوری پس از گذشت حداقل یکسال از ازدواج • مصرف سیگار/ الکل/ مواد دخانی/ داروهای بدنسازی/ هورمون تستوسترون • شغل اثرگذار بر باروری • عوامل محیطی و شیمیایی اثرگذار بر باروری	دارای عامل مستعدکننده ناباروری	• آموزش در زمینه تاثیر عامل مستعد کننده بر باروری و راه های کاهش آن • آموزش در مورد فرزندآوری و اقدام به بارداری در اولین فرصت • ارائه بسته آموزشی • پیگیری شش ماه بعد
• نداشتن رابطه واژینال با همسر در طی سه ماهه اخیر • داشتن مقاربت با همسر کمتر از ۳-۲ بار در هفته • استفاده از لوبریکانت در مقاربت ها • ابراز شکایت از مشکل جنسی	نیازمند به آموزش سلامت و بهداشت زناشویی	• ارائه آموزش های سلامت و بهداشت زناشویی مبتنی بر مشکل
طبیعی بودن همه موارد فوق	بدون مشکل	• آموزش در خصوص عوامل تاثیر گذار بر باروری مردان و راه های افزایش قدرت باروری مردان و اصلاح سبک زندگی (با در نظر داشتن آموزه های طب ایرانی)

فلوچارت ارائه خدمت ناباروری_ پزشک مرد

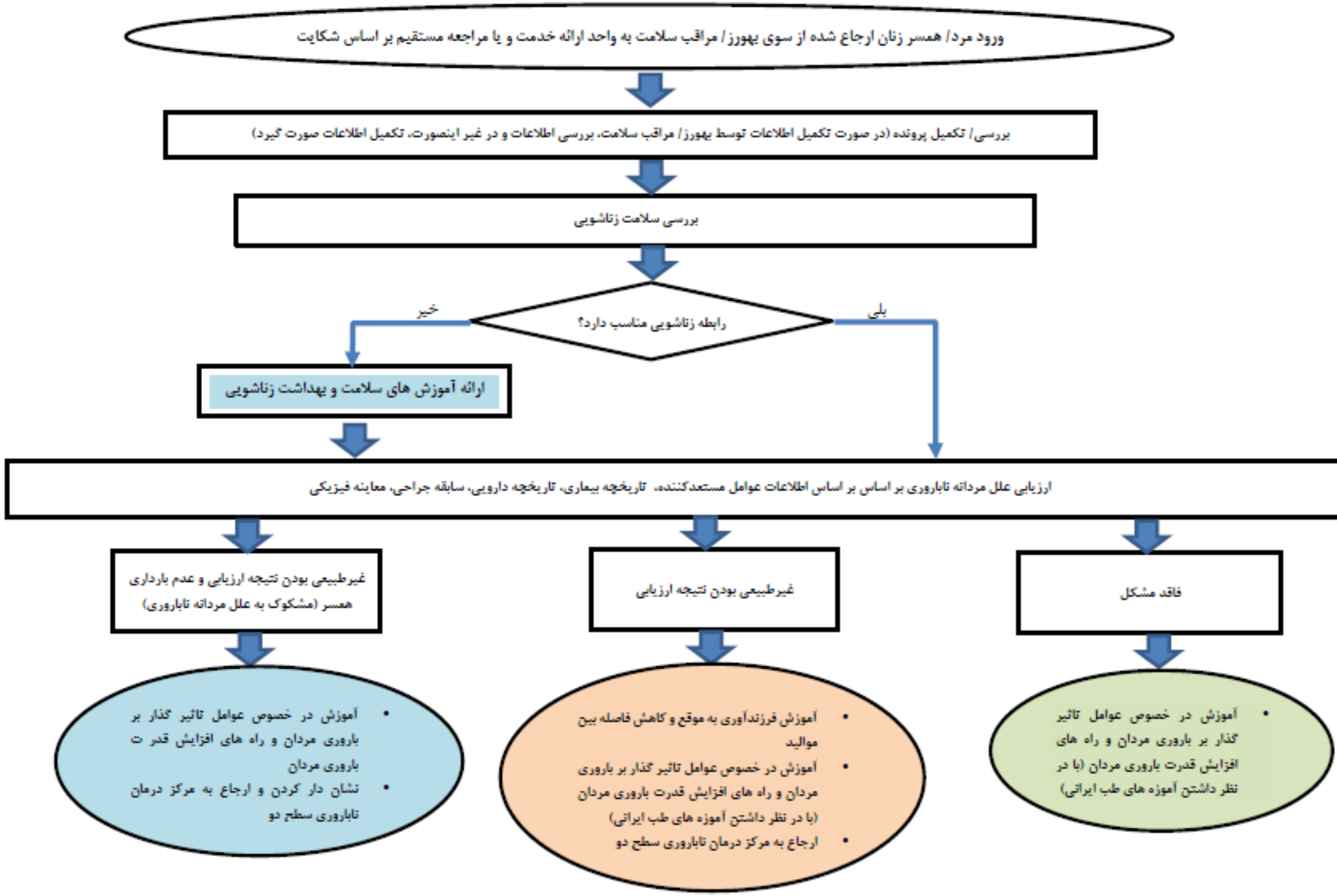

موارد نیازمند ارجاع به سطح دو

۱) زنان متاهل و دختران مجرد با شک به سندرم تخمدان پلی کیستیک

۲) زنان متاهل و دختران مجرد با شک به اندومتریوز

۳) زنان متاهل با شک به علل زنانه ناباروری

۴) مردان با شک به علل مردانه ناباروری

برای پیشگیری از ایجاد ترس و اضطراب در دختران مجرد، در صورت نیاز به ارجاع، ایشان به متخصص زنان و طب ایرانی ارجاع شوند و از ارجاع به مرکز درمان ناباروری سطح ۲ اجتناب شود.

زنان خواهان فرزند و (۱) با سن بالای ۳۹ سال یا (۲) سابقه هیسترکتومی/ سابقه توبکتومی/ سابقه وازکتومی همسر یا (۳) سابقه ناباروری بیش از ۴ سال توسط پزشک نشان دار شده و به مراکز درمان ناباروری سطح سه ارجاع می شوند.

با تشکر از توجه شما

با آرزوی سلامتی و شادکامی